Rachunek prawdopodobieństwa i statystyka

Igor Nowicki

31 stycznia 2021

Spis treści

1	Trz	Trzecie kolokwium		
	1.1	Ściąga	1	
		Dwuwymiarowa zmienna dyskretna		
	1.3	Centralne twierdzenia graniczne Mojyre'a-Laplace'a i Lindeberga-Leyv'ego	5	

Trzecie kolokwium 1

Ściąga 1.1

Dwuwymiarowa zmienna dyskretna

Zadanie 1. 1. Rozkład łączny zmiennej losowej (X; Y) jest następujący:

$P(X = x_i; Y = y_k)$	$x_1 = 0$	$x_2 = 1$
$y_1 = 0$	0.5	0.2
$y_2 = 1$	0.2	0.1

Rozwiązanie. a) Wyznacz rozkłady brzegowe zmiennych X i Y.

Definicja rozkładu brzegowego:

$$P(X_i) = p_{x,i} = \sum_j Y_j P(X_i, Y_j)$$

$$P(Y_j) = p_{y,j} = \sum_i X_i P(X_i, Y_j)$$

b) Oblicz wartości oczekiwane zmiennych X i Y.

$$EX = \sum_{i} X_{i} p_{x,i}$$

$$EX = \sum_{i} X_{i} p_{x,i}$$
$$EY = \sum_{j} X_{j} p_{y,j}$$

c) Oblicz wariancje i odchylenia standardowe zmiennych X i Y. Wariancja X:

$$Var X = \sigma_X^2 = EX^2 - (EX)^2$$
$$EX^2 = \sum_i X_i^2 p_{x_i}$$

Odchylenie standardowe X:

$$\sigma_x = \sqrt{\operatorname{Var} X}$$

Wariancja Y:

$$VarY = \sigma_Y^2 = EY^2 - (EY)^2$$
$$EY^2 = \sum_i Y_i^2 p_{y_i}$$

Odchylenie standardowe Y:

$$\sigma_y = \sqrt{\text{Var}Y}$$

d) Sprawdź, czy zmienne X i Y są niezależne.

Test na niezależność zmiennych - powinno być spełnione równanie:

$$P(X_i) \cdot P(Y_i) = P(X_i, Y_i),$$

dla wszystkich X_i oraz Y_i .

e) Sprawdź, czy zmienne X i Y są skorelowane. Jeśli tak, to w jakim stopniu? Kowariancja $\mathrm{Cov}(X,Y)$ jest wyznaczana według wzoru:

$$EXY = \sum_{i,j} X_i Y_j P(X_i, Y_j),$$

$$Cov(X, Y) = EXY - EX \cdot EY.$$

Korelacja następuje wtedy, gdy $Cov(X, Y) \neq 0$.

Współczynnik korelacji:

$$\rho(X,Y) = \frac{\operatorname{Cov}(X,Y)}{\sigma_X \sigma_Y}.$$

f) Wyznacz rozkład zmiennej Z = X + Y.

Sprawdzamy wszystkie możliwe wyniki sumowania wartości X oraz Y. Jeśli jakiś wynik powtarza się dla kilku kombinacji, dodajemy do siebie prawdopodobieństwa P(X,Y). W przeciwnym wypadku wartością $P(Z_k)$ jest odpowiadająca wartość $P(X_i,Y_j)$, dla $Z_k=X_i+Y_j$.

g) Wyznacz wartość średnią i wariancję zmiennej X+2Y.

Wartość średnia zmiennej wyliczana jest poprzez wzór:

$$E(X + 2Y) = E(X) + 2E(Y)$$

Wariancja:

$$Var(X + 2Y) = E(X + 2Y)^{2} - (E(X + 2Y))^{2} = Var(X) + 2^{2}Var(Y) + 2 \cdot 2Cov(X, Y).$$

h) Wyznacz funkcję prawdopodobieństwa W = XY.

Należy znaleźć wszystkie możliwe wartości $W_k = X_i \cdot Y_j$ oraz wyliczyć:

$$P(W_k) = \sum_{i,j:W_k = X_i + Y_k} P(X_i, Y_j).$$

Zadanie 2. 2. Wektor losowy (X,Y) ma następujący rozkład prawdopodobieństwa:

 $\begin{array}{c|ccc} P(X=x_i;Y=y_k) & x_1=-1 & x_2=0 \\ y_1=-2 & 1/8 & 0 \\ y_2=0 & 1/4 & 3/8 \\ y_3=1 & 0 & 1/4 \end{array}$

- a) Wyznacz rozkłady brzegowe wektora (X,Y) i zbadaj niezależność zmiennych losowych X,Y.
- b) Wyznacz kowariancję Cov(X,Y) oraz współczynnik korelacji $\rho(X;Y)$ zmiennych losowych X,Y .
- c) Niech Z = X 2Y 1. Oblicz E(Z) i Var(Z).

Rozwiązanie. a) Wyznacz rozkłady brzegowe wektora (X,Y) i zbadaj niezależność zmiennych losowych X,Y.

Rozkładem brzegowym będzie zobaczenie jak zachowuje się X niezależnie od Y i na odwrót - jak zachowuje się Y niezależnie od X.

Wiemy, że X przyjmuje wartości -1 oraz 0. Prawdopodobieństwem dla każdej ze zmiennych losowych będzie (w przypadku dyskretnym) suma prawdopodobieństw dla danego x_i po wszystkich wartościach pozostałych zmiennych. W przypadku ciągłym sumę zastąpilibyśmy całką po gestości prawdopodobieństwa.

Rozkład brzegowy X:

$$X_i$$
 -1 0 $P(X = X_i) = p_i$ 3/8 5/8

Rozkład brzegowy Y:

y_i	-2	0	1
$P(Y = y_i) = p_i$	1/8	5/8	1/4

Badanie niezależności zdarzeń polega na sprawdzeniu, czy dla każdej pary (x_i, y_j) spełnione jest równanie:

$$P(X = x_i, Y = y_j) = P(X = x_i) \cdot P(Y = y_j).$$

Jeśli równość jest spełniona dla wszystkich par, oznacza to że zmienne są niezależne.

Dla pary $x_1 = -1, y_1 = -2$ mamy iloczyn prawdopodobieństw $3/8 \cdot 1/8 = 3/64$, natomiast wspólne prawdopodobieństwo było równe 1/8. Oznacza to, że zmienne nie są niezależne (są zależne).

b) Wyznacz kowariancję Cov(X,Y) oraz współczynnik korelacji $\rho(X;Y)$ zmiennych losowych X, Y.

Potrzeba nam wyliczyć wartości średnie (EX, EY) i wariancje VarX, VarY dla obydwu zmiennych.

$$EX = \sum_{i} x_{i} p_{i} = (-1) \cdot \frac{3}{8} + 0 \cdot \frac{5}{8} = -\frac{3}{8},$$

$$EX^{2} = \sum_{i} x_{i}^{2} p_{i} = (-1)^{2} \cdot \frac{3}{8} + 0^{2} \cdot \frac{5}{8} = \frac{3}{8},$$

$$VarX = EX^{2} - (EX)^{2} = \frac{3}{8} - \frac{9}{64} = \frac{15}{64}.$$

$$EY = \sum_{i} y_{i} p_{i} = (-2) \cdot \frac{1}{8} + 0 \cdot \frac{5}{8} + (1) \cdot \frac{1}{4} = 0,$$

$$EY^{2} = \sum_{i} y_{i}^{2} p_{i} = (-2)^{2} \cdot \frac{1}{8} + 0^{2} \cdot \frac{5}{8} + (1)^{2} \cdot \frac{1}{4} = \frac{3}{4},$$

$$VarX = EX^{2} - (EX)^{2} = \frac{3}{4} - 0 = \frac{3}{4}.$$

c) Niech Z = X - 2Y - 1. Oblicz E(Z) i Var(Z).

$$E(Z) = E(X - 2Y - 1) = E(X) - 2E(Y) - E(1),$$

$$Var(Z) = Var(X - 2Y - 1) = Var(X) + 2^{2}Var(Y) - 2 \cdot 2Cov(X, Y).$$

Zadanie 3. Niech X i Y opisują liczby awarii sprzętu w dwóch pracowanich komputerowych w danym miesiącu. Łączny rozkład zmiennej (X; Y) jest następujący:

- a) Oblicz prawdopodobieństwo wystąpienia przynajmniej jednej awarii sprzętu w miesiącu.
- b) Czy zmienne X i Y są niezależne? Odpowiedź uzasadnij.

$P(X = x_i, Y = y_k)$	$x_1 = 0$	$x_2 = 1$	$x_3 = 2$
$y_1 = 0$	0.52	0.20	0.04
$y_2 = 1$	0.14	0.02	0.01
$y_3 = 2$	0.06	0.01	0

Rozwiązanie.

Zadanie 4. Pewien student informatyki otrzymuje stypendium naukowe w wysokości 700 zł miesięcznie. Dodatkowo zarabia na zleceniach, w miesiącu wykonuje średnio 3 strony internetowe i udziela przeciętnie 10 godzin korepetycji, z odchyleniami standardowymi, odpowiednio, 1 i 4. Za stronę otrzymuje 1000 zł, a za godzinę korepetycji 40 zł. Współczynnik korelacji między liczbą wykonanych stron a liczbą godzin udzielonych korepetycji wynosi $\rho = -0.6$. Oblicz średni miesięczny dochód studenta oraz odchylenie standardowe dochodu.

Rozwiązanie. Dane są dwie zmienne losowe - niech X będzie liczbą zrobionych stron internetowych, a Y - liczbą godzin korepetycji. Współczynnik korelacji $\rho(X,Y)=-0.6$. Zmienne losowe P(X)=N(3,1) oraz P(Y)=N(10,4). Poszukujemy wartości dochodu:

$$D = 700 + 1000 \cdot X + 40 \cdot Y.$$

Wiemy, że wartość średnia ma własność liniowości:

$$E(D) = 700 + 1000 \cdot E(X) + 40 \cdot E(Y).$$

Zatem E(D) = 4100. W przypadku odchylenia standardowego $\sigma_D = \sqrt{\text{Var}(D)}$:

$$Var(D) = Var(700 + 1000X + 40Y),$$

$$= 1000^{2}VarX + 40^{2}VarY + 2 \cdot 1000 \cdot 40 \cdot Cov(X, Y),$$

$$= 1000^{2} \cdot 1^{2} + 40^{2}4^{2} + 2 \cdot 1000 \cdot 40 \cdot \rho(X, Y) \cdot \sigma_{X} \cdot \sigma_{Y},$$

$$= 1000^{2} + 40^{2} \cdot 16 + 2 \cdot 1000 \cdot 40 \cdot (-0.6) \cdot 1 \cdot 4,$$

$$= 1025595.2.$$

Zatem odchylenie standardowe wartości dochodu, $\sigma_D = \sqrt{\mathrm{Var}(D)} = \sqrt{1025595.2} = 1013.$

1.3 Centralne twierdzenia graniczne Moivre'a-Laplace'a i Lindeberga-Levy'ego

Zadanie 5. Załóżmy, że interesująca nas cecha X ma rozkład ciągły o wartości oczekiwanej 0 i wariancji 1/6. Niech X_1, X_2, \ldots, X_n będą niezależnymi zmiennymi losowymi o takim samym rozkładzie jak X oraz niech $S_n = \sum_{i=1}^n X_i$.

Korzystając z Centralnego Twierdzenia Granicznego oszacuj prawdopodobieństwo $P(15 < S_{1350} \le 45)$.

Rozwiązanie. Ponieważ zmienne X_i mają ten sam rozkład co cecha X, to:

$$E(X_i) = E(X) = 0$$
$$Var(X_i) = Var(X) = 1/6$$

Poszukujemy wartości $S_n = \sum_{i=1}^n X_i$ dla n = 1350. Na podstawie Centralnego Twierdzenia Granicznego wiemy, że:

$$\lim_{n \to \infty} \frac{S_n - n\mu}{\sigma \sqrt{n}} = N(0, 1),$$

czyli, że S_n zbiega do rozkładu normalnego o wartości średniej $n\mu$ oraz odchyleniu standardowym $\sqrt{n}\sigma$, gdzie μ,σ są parametrami rozkładu cechy X.

Zatem prawdopodobieństwo że suma S_{1350} wypadnie pomiędzy 15 a 45, tj:

$$P(15 < S_{1350} \le 45),$$

można obliczyć z tablicy dystrybuanty rozkładu normalnego. Wpierw należy zestandaryzować wielkości w nierówności:

$$P\left(15 < S_{1350} \le 45\right) = P\left(15 < N(n\mu, \sigma\sqrt{n}) \le 45\right),$$

$$= P\left(\frac{15 - 1350 \cdot 0}{\sqrt{1/6} \cdot \sqrt{1350}} < \mathcal{Z} \le \frac{45 - 1350 \cdot 0}{\sqrt{1/6} \cdot \sqrt{1350}}\right),$$

$$= P\left(\frac{15 - 1350 \cdot 0}{15} < \mathcal{Z} \le \frac{45 - 1350 \cdot 0}{15}\right),$$

$$= P\left(1 < \mathcal{Z} \le 3\right),$$

$$= \Phi(3) - \Phi(1).$$

Doprowadzamy S_{1350} do standardowej formy, aby móc użyć jej z tablic.

$$S_n \approx N(n\mu, \sigma\sqrt{n})$$

Wartości $\Phi(3)$, $\Phi(1)$ wynoszą, odpowiednio, 0.9987 oraz 0.8413, co oznacza, że szukane prawdopodobieństwo wynosi 0.16.

Zadanie 6. Przeciętny zeskanowany obraz zajmuje 0.6 MB pamięci z odchyleniem standardowym 0.4 MB. Planujesz opublikować 80 obrazów na swojej stronie. Jakie jest prawdopodobienstwo, że ich łączny rozmiar wyniesie od 47 do 50 MB?

Rozwiązanie. Wartości $EX=\mu=0.6,\ \sigma=\sqrt{{\rm Var}(X)}=0.4$ MB. Wartość n=80, dla sumy $S_{80}=\sigma_{i=1}^{80}X_i$ poszukujemy prawdopodobieństwa:

$$P\left(47 < S_{80} \le 50\right) = P\left(47 < N(80 \cdot \mu, \sqrt{80} \cdot \sigma) \le 50\right),$$

$$= P\left(\frac{47 - n \cdot \mu}{\sqrt{n} \cdot \sigma} < N(n \cdot \mu, \sqrt{n} \cdot \sigma) \le \frac{50 - n \cdot \mu}{\sqrt{n} \cdot \sigma}\right),$$

$$= P\left(\frac{47 - 80 \cdot 0.6}{\sqrt{80} \cdot 0.4} < N(0, 1) \le \frac{50 - 80 \cdot 0.6}{\sqrt{80} \cdot 0.4}\right),$$

$$= P\left(-0.28 < N(0, 1) \le 0.56\right),$$

$$= \Phi(0.56) - \Phi(-0.28),$$

$$= 0.712 - (1 - \Phi(0.28)),$$

$$= 0.712 - (1 - 0.61),$$

$$= 0.712 - (1 - 0.61),$$

$$= 0.322.$$

Zadanie 7. Dla zmiennej losowej X o wartości oczekiwanej μ i odchyleniu standardowym σ :

- a) oszacuj prawdopodobieństwo $P(|X \mu| \ge 3\sigma)$,
- b) znajdź to prawdopodobieństwo, gdy wiadomo, że zmienna pochodzi z rozkładu normalnego N(0,1).

Rozwiązanie. a) oszacuj prawdopodobieństwo $P(|X - \mu| \ge 3\sigma)$,

Skorzystamy z nierówności Czebyszewa:

$$P(|X - \mu| \geqslant k\sigma) < \frac{\sigma}{k^2},$$

co w tym wypadku pozwala nam oszacować, że szansa na wystąpienie zdarzenia będzie mniejsza niż $\frac{\sigma}{9}$.

b) znajdź to prawdopodobieństwo, gdy wiadomo, że zmienna pochodzi z rozkładu normalnego N(0,1).

$$\begin{split} P(|X - \mu| \geqslant 3\sigma) &= 1 - P(|X - \mu| < 3\sigma), \\ &= 1 - P(-3\sigma < X - \mu < 3\sigma), \\ &= 1 - P(-3\sigma < N(0,\sigma) < 3\sigma), \\ &= 1 - P(-3 < N(0,1) < 3), \\ &= 1 - \left(\Phi(3) - \Phi(-3)\right), \\ &= 1 - \left(\Phi(3) - (1 - \Phi(3))\right), \\ &= 2 - 2\Phi(3), \\ &= 2 - 2 \cdot 0.9987, \\ &= 0.0026. \end{split}$$

Zadanie 8. Aktualizacja pewnego pakietu oprogramowania wymaga instalacji 68 nowych plików. Pliki są instalowane kolejno. Czas instalacji jest zmienną losową o średniej 15s i wariancji $11s^2$.

- a) Jakie jest prawdopodobieństwo, że cały pakiet zostanie zaktualizowany w mniej niż 12 minut?
- b) Wydano nową wersję pakietu, która wymaga zainstalowania tylko N nowych plików. Ponadto podano, że z prawdopodobieństwem 95% czas aktualizacji nie zajmie więcej niż 10 minut. Oblicz N.

Rozwiązanie.a) n=68. Wiemy, że $EX=\mu=15s$ oraz Var $X=\sigma^2=11~{\rm s}^2.$ Poszukujemy wartości S_{68} i prawdopodobieństwa:

$$P(S_{68} < 12 \cdot 60) = P(\frac{S_{68} - n \cdot \mu}{\sqrt{n}\sigma} < \frac{12 \cdot 60 - n \cdot \mu}{\sqrt{n}\sigma}),$$

= $P(Z < \frac{12 \cdot 60 - 68 \cdot 15}{\sqrt{68 \cdot 11}}),$

b) n = ?,

$$P\left(S_n < 10 \cdot 60\right) = 0.95,$$

$$P\left(\frac{S_n - n \cdot 15}{\sqrt{11 \cdot n}} < \frac{10 \cdot 60 - n \cdot 15}{\sqrt{11 \cdot n}}\right) = \Phi(1.64),$$

$$P\left(Z < \frac{10 \cdot 60 - n \cdot 15}{\sqrt{11 \cdot n}}\right) = \Phi(1.64),$$

$$\frac{10 \cdot 60 - n \cdot 15}{\sqrt{11 \cdot n}} = 1.64$$

Prowadzi nas to do równania kwadratowego:

$$10 \cdot 60 - n \cdot 15 = 1.64 \cdot \sqrt{11n},$$

które możemy rozwiązać poprzez podstawienie $t = \sqrt{n}$.

$$10 \cdot 60 - t^2 \cdot 15 = 1.64 \cdot \sqrt{11}t,$$

$$t^2 \cdot 15 + 1.64 \cdot \sqrt{11}t - 10 \cdot 60 = 0,$$

Co ma dwa rozwiązania: t=-6.5 lub t=6.14582. Bierzemy tylko dodatnie rozwiązanie, ponieważ $t=\sqrt{n}$. Zatem $n=t^2=37.78\approx 38$.

Zadanie 9. Prawdopodobieństwo znalezienia wybrakowanego towaru wynosi ρ . Kontrola sprawdza liczbę braków spośród n losowo wybranych sztuk towaru. Wyznacz wzór ogólny na rozkład prawdopodobieństwa tej zmiennej losowej.

- a) Jeśli p = 0.1, a n = 10, jakie jest prawdopodobieństwo, że kontrola napotka co najwyżej 1 brak?
- b) Jeśli p=0.1, a n=1000, oszacuj prawdopodobieństwo (z CTG), że kontrola napotka od 50 do 100 braków.
- c) Jeśli p wynosi zaledwie 0.001, a n=5000, oszacuj prawdopodobieństwo (z tw. Poissona), że kontrola napotka co najmniej dwa braki.

Rozwiązanie. Rozkład prawdopodobieństwa będzie opisywany funkcją $Bin(n, \rho)$. Dla dużych n można przybliżać funkcję rozkładem normalnym $N(np, \sqrt{npq})$.

a) Jeśli p = 0.1, a n = 10, jakie jest prawdopodobieństwo, że kontrola napotka co najwyżej 1 brak? Szansa na napotkanie co najwyżej jednego braku wynosi:

$$P(S_{10} \le 1) = P(S_{10} = 0) + P(S_{10} = 1) = {10 \choose 0} 0.1^0 \cdot 0.9^{10} + {10 \choose 1} 0.1^1 \cdot 0.9^9.$$

b) Jeśli p = 0.1, a n = 1000, oszacuj prawdopodobieństwo (z CTG), że kontrola napotka od 50 do 100 braków.

Tutaj musimy już przyjąć przybliżenie z CTG. Poszukujemy:

$$P(50 \leqslant S_{1000} \leqslant 100)$$

c) Jeśli p wynosi zaledwie 0.001, a n=5000, oszacuj prawdopodobieństwo (z tw. Poissona), że kontrola napotka co najmniej dwa braki.

Rozkład Poissona:

$$p(k, \lambda = np) = \frac{\lambda^k e^{-\lambda}}{k!}.$$

Szukane prawdopodobieństwo to:

$$P(S \ge 2) = 1 - P(S = 0) - P(S = 1) = 1 - (Pois(k = 0, \lambda) + Pois(k = 1, \lambda))$$

Zadanie 10. W hotelu jest 100 pokoi. Właściciel hotelu polecił przyjmować rezerwacje na więcej niż 100 pokoi, ponieważ z doświadczenia wie, że jedynie 90% dokonywanych wcześniej rezerwacji jest później wykorzystywanych. Jakie jest prawdopodobieństwo, że przy przyjęciu 104 rezerwacji w hotelu zabraknie wolnych miejsc?

Rozwiązanie. $n=104, p=90\%, \sigma=\sqrt{pq}=0.3, \mu=0.9$. Poszukujemy prawdopodobieństwa:

$$P(S_{104} > 100) = P\left(\frac{S_{104} - n\mu}{\sigma\sqrt{n}} > \frac{100 - n\mu}{\sigma\sqrt{n}}\right),$$

$$= P\left(\mathcal{Z} > \frac{100 - 104 \cdot 0.9}{0.3 \cdot \sqrt{104}}\right),$$

$$= P\left(\mathcal{Z} > 2.09\right),$$

$$= 1 - \Phi(2.09),$$

$$= 1 - 0.981691,$$

$$= 0.0183.$$

Zadanie 11. Instalacja pewnego oprogramowania wymaga pobrania 82 plików. Średnio pobieranie pliku trwa 15 sekund z wariancją $16s^2$. Jakie jest prawdopodobienśtwo, że oprogramowanie zostanie zainstalowane w mniej niż 20 minut?

Rozwiązanie. n = 82, $\mu = 15$ s, $\sigma^2 = 16$ s². Poszukujemy:

$$P(S_{82} < 20 \cdot 60) = P(Z < \frac{1200 - 82 \cdot 15}{\sqrt{82} \cdot \sqrt{16}}),$$

$$= PZ < \frac{1200 - 82 \cdot 15}{\sqrt{82} \cdot \sqrt{16}}),$$

$$= \Phi(-0.83),$$

$$= 1 - 0.796,$$

$$= 0.204.$$

Zadanie 12. Określony wirus komputerowy może uszkodzić dowolny plik z prawdopodobieństwem 35%, niezależnie od innych plików. Załóżmy, że wirus ten dostaje się do folderu zawierającego 2400 plików. Oblicz prawdopodobieństwo, że uszkodzonych zostanie od 800 do 850 plików.

Rozwiązanie. Rozkład $S_{2400} \approx Bin(n,p)$, gdzie n=2400, natomiast p=35%. Dopełnienie p, q=65%. Moglibyśmy zostać przy rozkładzie dwumianowym Bin, jednak obliczenia tutaj są skomplikowane. Znacznie lepiej będzie skorzystać z przybliżenia rozkładu normalnego dla $\mu=p=0.35$ oraz $\sigma=\sqrt{pq}=0.477$.

$$\begin{split} P(800 < S_{2400} < 850) &= P(800 < N(n\mu, n\sigma) < 850), \\ &= P(\frac{800 - n\mu}{\sqrt{n}\sigma} < \frac{S_{2400} - n\mu}{\sqrt{n}\sigma} < \frac{850 - n\mu}{\sqrt{n}\sigma}), \\ &= P(-1.71 < N(0, 1) < 0.428), \\ &= \Phi(0.43) - \Phi(-1.71), \\ &= 0.664 - (1 - 0.956), \\ &= 0.622. \end{split}$$